

Канд. екон. наук Михайленко О. Г., Плахотнік А. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ:
ГЕОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ**

У сучасних умовах глобальної економічної трансформації мінеральні добрива відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності сільського господарства та глобальної продовольчої безпеки. Світовий ринок мінеральних добрив характеризується високим рівнем концентрації виробництва та залежністю від ресурсної бази, зокрема природного газу, фосфатної сировини та калійних солей. Глобальне споживання мінеральних добрив демонструє стабільне зростання і перевищує 200 млн т поживних речовин на рік, що пов'язано із зростанням населення та попиту на продовольство [1].

Світова торгівля мінеральними добривами є висококонцентрованою. Дані табл. 1 свідчать про високий рівень світового виробництва та експорту мінеральних добрив у кількох країнах-лідерах.

Таблиця 1

Країни-експортери мінеральних добрив, 2024 р.

№	Країна	Основні види добрив	Частка у світовому експорті, %	Основні ринки збуту
1	Китай	азотні, фосфорні	12-15	країни Азії, Африки
2	Канада	калійні	18-20	США, Бразилія, Китай
3	Марокко	фосфорні	10-12	ЄС, Індія, Африка
4	США	азотні, фосфорні	6-8	Канада, Латинська Америка
5	Саудівська Аравія	азотні	5-7	країни Азії
6	Україна	азотні (карбамід, аміачна селітра, аміак)	1-2	країни ЄС, Туреччина, Молдова

Джерело: складено авторами за даними [2]

Найбільшим виробником виступає Китай, який контролює близько третини світового виробництва, тоді як Канада спеціалізується на виробництві калійних добрив. Марокко є ключовим експортером фосфорних добрив завдяки значним запасам фосфатної сировини. Україна займає відносно невелику частку світового виробництва та експорту добрив, проте має певну спеціалізацію у виробництві азотних добрив і потенціал для розширення своєї ролі у міжнародній торгівлі

агрохімічною продукцією. Основними ринками збуту української продукції виступають країни Європейського Союзу та сусідні держави, що обумовлено географічною близькістю та інтеграційними процесами у європейському економічному просторі.

Україна має значний потенціал розвитку ринку мінеральних добрив завдяки розвинутій хімічній промисловості та потужному аграрному сектору. Основною спеціалізацією українських підприємств є виробництво азотних добрив, зокрема аміаку, карбаміду та аміачної селітри. Основними виробниками виступають підприємства азотної хімії, розташовані у Черкасах, Рівному та інших промислових центрах. За оцінками галузевих експертів, у 2023 році в Україні було вироблено близько 2 млн т мінеральних добрив, а потенційні виробничі можливості галузі становлять до 3 млн т на рік [3]. У 2024 році виробництво дещо скоротилося і становило приблизно 1,8 млн т, що пов'язано зі зростанням вартості енергоносіїв та воєнними ризиками [4].

Разом з тим внутрішній ринок характеризується значною імпортозалежністю. У 2023 році імпорт мінеральних добрив в Україну досяг 1,2 млрд дол. США, що на 54% більше порівняно з попереднім роком [5]. У 2025 році загальний обсяг імпорту добрив перевищив 3,3 млн т, з яких: азотні добрива – 1,77 млн т, калійні – 182 тис. т, фосфорні – 104 тис. т, комплексні добрива (NPK, NP, PK) – понад 1,1 млн т [6]. Значна частка імпорту пояснюється недостатніми обсягами внутрішнього виробництва, високими цінами на природний газ та структурними трансформаціями хімічної промисловості.

Водночас Україна має значний потенціал інтеграції у глобальний ринок мінеральних добрив. По-перше, географічне розташування країни забезпечує вигідні умови для розвитку транспортно-логістичних коридорів між Європою та Азією. По-друге, інтеграція до європейського економічного простору створює можливості для розширення експорту агрохімічної продукції та участі у глобальних ланцюгах створення вартості.

- Серед ключових гео економічних викликів розвитку галузі можна виділити:
- високу залежність виробництва добрив від вартості природного газу;
 - значну конкуренцію з боку великих міжнародних виробників;
 - логістичні обмеження та геополітичні ризики;
 - необхідність модернізації виробничих потужностей.

Водночас сучасні глобальні трансформації відкривають нові можливості для інтеграції України у світовий ринок мінеральних добрив. Одним із перспективних напрямів є участь у глобальних ланцюгах створення вартості агрохімічної продукції. Розвиток інноваційних технологій виробництва добрив, підвищення енергоефективності виробничих процесів та модернізація промислових підприємств можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських виробників на міжнародному ринку [7].

Важливим фактором розвитку галузі є також поглиблення економічної інтеграції України з Європейським Союзом. Гармонізація технічних стандартів, адаптація регуляторного середовища до європейських вимог та розвиток транспортно-логістичної інфраструктури сприятимуть розширенню можливостей українських підприємств на міжнародних ринках. Крім того, значний потенціал має залучення іноземних інвестицій у модернізацію хімічної промисловості та розвиток інноваційних технологій виробництва добрив [8].

Особливої актуальності набуває впровадження сучасних екологічних стандартів виробництва мінеральних добрив, що відповідають принципам сталого розвитку. У світовій практиці спостерігається тенденція до зменшення негативного впливу агрохімічної продукції на довкілля, що зумовлює необхідність переходу до більш екологічно безпечних технологій виробництва та використання добрив [9].

Отже, Україна має значний потенціал для інтеграції у світовий ринок мінеральних добрив, однак розвиток галузі потребує подолання низки структурних та гео економічних викликів. Реалізація стратегічних напрямів модернізації хімічної промисловості, диверсифікації джерел сировини, розвитку логістичної інфраструктури та інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості сприятиме зміцненню позицій України на міжнародному ринку агрохімічної продукції та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Список використаних джерел:

1. World fertilizer outlook and trends. International Fertilizer Association (IFA). 2025. URL: <https://www.fertilizer.org/market-intelligence/ifastat/>.
2. Trade Map: International Trade Statistics. International Trade Centre. 2026. URL: https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=5%7c%7c%7c%7c%7c31%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1.

3. В Україні вироблено майже 2 млн т мінеральних добрив у 2023 році. SuperAgronom.com. 2023. URL: <https://superagronom.com/news/18181-v-ukrayini-za-rik-virobili-mayje-2-mln-t-mineralnih-dobriv>.
4. Неконтрольований імпорт добрив в Україні не створює передумов для збільшення внутрішнього виробництва. SuperAgronom.com. 2025. URL: <https://superagronom.com/news/20231-nekontrolovaniy-import-dobriv-v-ukrayini-ne-stvoryuye-peredumov-dlya-zbilshennya-vnutrishnogo-virobnitstva>.
5. Агробізнес України 2023/2024. Latifundist. 2024. URL: https://agribusinessinukraine.com/get_file/id/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2024.pdf.
6. Україна збільшила імпорт добрив майже до 3,3 млн т. AgroPortal. 2026. URL: <https://agroportal.ua/news/rasteniєvodstvo/ukrajina-zbilshila-import-dobriiva-mayzhe-do-3-3-mln-t>.
7. The Future of Petrochemicals – Key Findings. World Energy Council Turkey. 2026. URL: <https://www.worldenergy.org.tr/the-future-of-petrochemicals-key-findings/>.
8. Попко, О., & Саламаха, О. (2025). Проблеми та перспективи розвитку підприємств хімічної промисловості в умовах цифрової трансформації. *Економіка та суспільство*, (71). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-121>.
9. Sustainable use of nutrients. European Commission. 2026. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/sustainability/environmental-sustainability/low-input-farming/nutrients_en.

Канд. екон. наук Огданська О. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобалізації світової економіки особливого значення набуває визначення геоекономічних пріоритетів держав, що формують їхню роль у міжнародному поділі праці та системі світових господарських зв'язків. Україна традиційно належить до групи провідних держав світу за обсягами виробництва металопродукції, що історично забезпечувало вагомий внесок металургійного комплексу у формування національного валового внутрішнього продукту, експортного потенціалу та зайнятості населення [1]. Металургійна галузь протягом тривалого часу виступала однією з базових складових промислової структури економіки України, визначаючи її місце у міжнародному поділі праці та формуючи значну частку валютних надходжень від зовнішньої торгівлі. Водночас упродовж останніх років позиції України на світовому ринку металопродукції поступово послаблюються. Однією з ключових причин такої тенденції є скорочення виробничих потужностей металургійних підприємств,